

INDLEDNING

Selv om drømme og drømmeforståelse gennem lang tid har været genstand for en intens offentlig interesse, har vi i de foregående elleve årgange af *Psyke & Logos* kun bragt ganske få artikler om dette emne. Det har derfor været oplagt for os at tænke på et temanummer om drømme. Spørgsmålet var imidlertid, om det overhovedet var muligt at betragte drømmefænomenet som et sammenhængende tema, der kunne underkastes en videnskabelig psykologisk betragtning, eller det på forhånd måtte anses som håbløst at bringe de mange vidt forskellige indfaldsvinkler og teorier på en samlende formel.

Det var nok Ole Vedfelts meget læste bog om *Drømmens dimensioner* fra 1989, der fik os til at tro på ideen, for heri præsenteres de mest forskelligartede teorier side om side, samtidig med at det på en række punkter vises, hvordan de kan supplere hinanden på en frugtbar måde. Det var nogle af de indbyrdes heterogene teorier og indfaldsvinkler fra Ole Vedfelts bog, vi gerne ville præsentere og konfrontere med hinanden, og det valgte vi at gøre ved den tredje af de offentlige konferencer, vi har arrangeret på Københavns Universitet Amager. Selv om vi ikke har kunnet få »alt« med, lykkedes det os at sammensætte et alsidigt program, og konferencen, der fik undertitlen *Drømme og drømmetydning i et psykologisk, terapeutisk og kulturelt perspektiv*, fandt sted d. 1. februar 1991 med mere end tre hundrede tilhørere. Programmet var som følger:

1. OLE VEDFELT: Mangedimensionalitet i drømme
Diskussion ved Niels Engelsted og Annikki Kaivola-Bregenhøj
2. REIMER JENSEN: Drømmetydning i psykoanalysen
Diskussion ved Pia Skogemann og Hanne Hostrup Larsen
3. PIA SKOGEMANN: Drømme og fortolkningens problem
Diskussion ved Hanne Hostrup Larsen og Reimer Jensen
4. HANNE HOSTRUP LARSEN: Drømmearbejde i gestaltterapien
Diskussion ved Ole Vedfelt og Erik Schultz
5. BO MØHL: Drømme og symboler
Diskussion ved Annikki Kaivola-Bregenhøj og Pia Skogemann
6. ANNIKKI KAIVOLA-BREGENHØJ: Vore vigtige drømme
Diskussion ved Reimer Jensen og Ole Vedfelt
7. TORBEN GRODAL: Drømme og medier
Diskussion ved Bo Møhl Og Niels Engelsted
8. ERIK SCHULTZ: Drømmetydning og hermeneutik
Diskussion ved Torben Grodal og Bo Møhl

9. NIELS ENGELSTED: Drømmenes fylogenes
 Diskussion ved Erik Schultz og Torben Grodal

Det er disse oplæg, der – for de flestes vedkommende i en noget udvidet og omarbejdet form – danner grundstammen i det foreliggende temanummer. Desværre har Hanne Hostrup Larsen og Niels Engelsted ikke set sig i stand til at levere deres oplæg i artikelform. I deres sted har vi til gengæld fået artikler af henholdsvis Lars Hem og Thomas Nielsen. Konferencen blev arrangeret af Ole Andkjær Olsen og Benny Karpatschof, mens nummeret er redigeret af Ole Andkjær Olsen med assistance af Ole Vedfelt.

Efter de indledende bemærkninger om drømmetydning og drømmeforskning i et historisk perspektiv af Ole Andkjær Olsen og Ole Vedfelt følger Ole Vedfelts artikel, der spænder over både det terapeutiske, det psykologiske og det kulturelle perspektiv. Artiklen er en fortsættelse af bestræbelserne i *Drømmenes dimensioner* på at uddybe og syntetisere resultaterne af snart et århundredes drømmeforskning. Vedfelt skitserer veje for videre forskning og ser den terapeutiske situation som det vigtigste »laboratorium« for denne. Videre opstilles en model til forståelse af kognitive og energetiske processer i drømme, hvor blandt andet »holografisk fordeling« og »mangedimensionalitet« beskrives som vigtige informationsbearbejdende principper, mens drømmenes energetiske potentialer foreslås vurderet ud fra terapeutisk procesarbejde.

Gruppen af artikler med en fortrinsvis terapeutisk indfaldsvinkel indledes med Reimer Jensens artikel om drømmetydning i psykoanalysen. Udgangspunktet er naturligvis Freud, men Reimer Jensen fremhæver, at drømmene har spillet en lige stor rolle gennem hele psykoanalysens historie, uanset om det ubevidste, jeg'et eller selvet har været centrum i de teoretiske bestræbelser.

Pia Skogemann undersøger med afsæt i Jung den metateoretiske baggrund for et praktisk terapeutisk problem, nemlig om drømmene skal fortolkes på et ydre objektivt eller et indre subjektivt plan. Her kritiserer hun den bevidsthedsfilosofiske arv med dens skel mellem subjekt og objekt og ser fortolkningen som et redskab til at udlede meningsfulde mønstre i en kommunikationsproces mellem to psykiske systemer. Fortolkningen bliver derved en metafor eller et som-om sprog, der kan rumme både det ydre objektive og det indre subjektive.

Bo Møhls arbejds perspektiv er den psykoterapi, der foregår i offentligt regi, f.eks. på hospitalernes psykiatriske afdelinger, og den vil af mange grunde adskille sig fra de ofte langvarige terapier, der foretages af privat praktiserende psykoterapeuter med betalende klienter. Således må man i reglen give afkald på systematisk arbejde med drømme. Som erstatning herfor kan der imidlertid arbejdes med de metaforiske kvaliteter i patienternes sprog, hvorved der også opnås momentane åbninger til det ubevidste, som kan danne udgangspunkt for opnåelsen af nye indsigter. Terapeutens

opgave er at lytte til patienten med en »symbolsk attitude«, som Bo Møhl siger.

Den næste gruppe artikler er de fortrinsvis psykologiske. Thomas Nielsen behandler drømmesøvn i et biologisk-psykologisk perspektiv. Artiklen er – trods sit betragtelige omfang – en koncentreret gengivelse og vurdering af de ti mest fremtrædende teorier om drømmesøvnens biologiske og psykologiske funktion, og flere spiller i øvrigt også en rolle i de efterfølgende artikler. Forslagene spænder fra fokusering på stofskiftet i nervecellerne over spørgsmål om den sovendes tilpasning til omverdenen til spørgsmål om omprogrammering og fejlsletning i lageret af hjernens hukommelsesspor, men det er bemærkelsesværdigt, at ingen af disse teorier efter Thomas Niensens mening kommer i nærheden af at forklare hele den faktuelle viden, vi i dag har om REM-søvn.

Lars Hems artikel drøfter biologiske teorier om drømme som McCarley og Hobsons »aktivationsyntese« model og Engelsteds fylogenetisk baserede synspunkter. Desuden sammenlignes informationsteoretiske forestillinger om drømmesøvn som en måde at »prøvekøre« neurologiske programmer med Foulkes' forsøg på at anskue drømmene under en kognitionspsykologisk synsvinkel. Hem finder ikke, at terapitraditionerne – hverken de analytiske eller de oplevelsesorienterede – har været i stand til at formulere sig på et forpligtende teoretisk niveau, hvor de kan træde i dialog med den almenpsykologiske forståelse.

Erik Schultz diskuterer brugen af hermeneutiske begreber i drømmetydning og skelner mellem »symbolik«, »betydning« og »mening«. Drømmeoplevelser fortolkes på lige fod med anden livsvirksomhed og sammenlignes med situationer i vågenlivet, hvor meningsstrukturen er under angreb. Udover den individuelle anvendelse finder han drømmetydning velegnet til at problematisere en kulturs meningsstruktur.

Dette leder over til de sidste to artikler, der repræsenterer den kulturelle synsvinkel på drømmens fænomen. Torben Grodal skriver om drømme i relation til de visuelle medier og afviser en generel parallelisering af filmmediet og det ubevidstes processer og funktionsmåde, som man ikke sjældent finder udtrykt i filmsemiotikken. Det drømmeagtige på film begrænser sig til en række særtilfælde, hvor filmens teknik på forskellige måder mimer drømmeoplevelsens karakteristika, der her forstås ud fra Hobsons fremstilling. Dette gælder naturligvis især fremstillingen af drømme på film, men teknikken udnyttes også til at fremstille stærkt subjektivt ladede situationer, som derved forlenes med en karakter af uvirkelighed.

Annikki Kaivola-Bregenhøj tager drømmen op i et folkløst perspektiv. I sin artikel sammenligner hun to moderne subkulturers – studerendes og damebladslæseres – forhold til drømme med andet folkløst og sociologisk materiale. Der er hos disse grupper forskellige opfattelse af »varselsdrømme«, »gentagne drømme« og »realistiske drømme«, ligesom forståelsen af typiske drømme-symbolikker varierer. Dette og flere andre temaer sættes ind i en mere omfattende kulturhistorisk ramme. Kaivola-Bregenhøj finder,

at drømmesymbolikken ændres gennem tiderne og at drømmene har såvel »idiosynkratiske« som kulturbetingede indhold.

En tredje artikel tilhørende denne gruppe kan i øvrigt læses i *Psyke & Logos'* temanummer om Freud (nr. 1, 1989), hvor Bent Fausing gennemgik forskellige perspektiver på det visuelle i relation til Freuds teori om det ubevidste.

I tilknytning til temaet anmelder Lars Andersen tre bøger om drømme af henholdsvis Annikki Kaivola-Bregenhøj, Peter Thielst og Ole Vedfelt.

Uden for temaet følger fire artikler, der på forskellig måde knytter an til tidligere numre af *Psyke & Logos*.

K. B. Madsen fortsætter med anden del af det, der nu tegner til at blive en føljeton om teoretisk psykologi i international belysning.

Stig Dankert Hjort har nogle principielle betragtninger om skrivningen af psykoanalysens historie i Danmark, herunder et par kritiske bemærkninger til Finn Korsaa's store artikel om dette emne i Freud-nummeret fra 1989.

Helmut Friis anfører kritiske betragtninger vedrørende temanummeret om det hellige (nr. 2, 1990) og får et svar fra Torsten Ingemann Nielsen, der var med til at redigere dette nummer.